

Abstract. The author's conceptual hypothesis of investment attractiveness (magnetism) of innovation as a factor of neo-industrialization and sustainable development of Ukraine is presented.

Key words: innovation, investment attractiveness (magnetism), neo-industrialization, sustainable development, systematic.

Хименко О.А.

заступник директора департаменту науково-технічного розвитку – начальник відділу розвитку науково-технічної інфраструктури, Міністерство освіти і науки України, oakh@ukr.net

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КООРДИНАТАХ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

Анотація. Розглянуті основні аспекти залучення механізму державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти з урахуванням ролі останньої у забезпеченні розвитку національної інноваційної системи та належності значної частини суб'єктів господарювання, що здійснюють інноваційну діяльність, до приватного сектору економіки.

Ключові слова: національна інноваційна система, сфера вищої освіти, державно-приватне партнерство, підготовка державних службовців.

Засади розвитку національної інноваційної системи України визначено Концепцією розвитку національної інноваційної системи (далі – Концепція), відповідно до якої національна інноваційна система є сукупністю законодавчих, структурних і функціональних компонентів (інституцій), які задіяні у процесі створення та застосування наукових знань та технологій і визначають правові, економічні, організаційні та соціальні умови для забезпечення інноваційного процесу, і включає в себе п'ять підсистем: державного регулювання, освіти, генерації знань, інноваційної інфраструктури, виробництва [1].

Концепцією як оптимальний варіант розвитку національної інноваційної системи визначається розвиток через здійснення комплексу заходів щодо збалансованого розвитку усіх підсистем національної інноваційної системи, підтримки інноваційної активності вітчизняних суб'єктів господарювання на всіх стадіях інноваційного процесу, стимулювання попиту на результати наукових досліджень і розробок, кваліфікований персонал, створення сприятливих умов для виробництва інноваційної продукції з високим рівнем доданої вартості та декларується норма щодо узгодження державної промислової, фінансової, податкової політики з державною політикою у сфері освіти, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності для цього.

Концепцією визначено чотири напрями розвитку національної інноваційної системи та формулюються відповідні завдання та шляхи для їх

реалізації. Причому до забезпечення виконання більшості завдань розвитку національної інноваційної системи безпосереднє відношення має саме сфера вищої освіти, так: за напрямом (1) «створення конкурентоспроможного вітчизняного сектору наукових досліджень і розробок та забезпечення умов для його розширеного відтворення» – до усіх трьох завдань; за напрямом (2) «розвиток інноваційної інфраструктури» – до принаймні трьох з чотирьох завдань; за напрямом (3) «створення ефективної системи державної підтримки модернізації економіки на основі технологічних інновацій» – до принаймні двох з трьох завдань; за напрямом (4) «підвищення рівня інноваційної культури суспільства» – до обох завдань.

З іншого боку, за таким напрямом розвитку як «створення ефективної системи державної підтримки модернізації економіки на основі технологічних інновацій» як одне з трьох визначено завдання упровадження ефективного механізму державно-приватного партнерства, спрямованого на досягнення високого рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції на світовому ринку в окремих секторах наукоємного виробництва переважно на основі впровадження вітчизняних технологій.

Ураховуючи важливу роль сфери вищої освіти у забезпеченні розвитку національної інноваційної системи та належність частини суб'єктів господарювання, що мають відношення до чотирьох з п'яти підсистем національної інноваційної системи (освіти, генерації знань, інноваційної інфраструктури, виробництва), саме до приватного сектору економіки розгляд шляхів залучення механізму державно-приватного партнерства стає цілком актуальним.

Протягом останніх тридцяти років на тлі інтенсивних процесів глобалізації та глибоких політичних, економічних і соціальних перетворень, що мають місце особливо в країнах з економікою, перехідною до ринкової, наслідком консолідації зусиль влади та бізнесу щодо вирішення завдання задоволення потреб населення в широкому спектрі послуг, які традиційно були сферою відповідальності органів державної влади та місцевого самоврядування стало державно-приватне партнерство.

Державно-приватне партнерство, поєднуючи приватний сектор з його ресурсами, управлінськими навичками та технологіями та державний сектор з його регулюючою функцією та захистом громадських інтересів, дозволяє уникнути можливого негативного ефекту від виключної прерогативи держави на власність і надання послуг, з одного боку, і повної приватизації, з іншого [2]. Такий збалансований підхід стає особливо доречним, коли йдеться про надання громадських послуг, які стосуються основних потреб кожної людини, зокрема, у сфері вищої освіти.

В Україні на законодавчому рівні надання освітніх послуг визначено як одну із сфер застосування державно-приватного партнерства⁶, а сприяння

---

⁶ Див. частину першу статті 4 Закону України «Про державно-приватне партнерство». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2404-17/print1478084074903258>

здійсненню державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти визначено як один з дев'яти принципів, на яких ґрунтується державна політика у сфері вищої освіти⁷, натомість належного практичного інструментарій забезпечення здійснення державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти не напрацьовано. При цьому, запровадження принципів державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти для забезпечення вирішення завдань розвитку національної інноваційної системи може надати [3]:

державі – можливості отримання розвиненого конкурентного ринку освітніх послуг, апробації застосування нових для освітніх структур організаційно-правових форм альянсу з бізнесом, вироблення пропозицій щодо подальшого вдосконалення нормативно-правової бази реформування професійної школи, тиражування передового досвіду, широкого впровадження механізмів взаємодії вузу та роботодавців, вдосконалення системи управління у сфері інноваційної діяльності;

бізнесу – можливості здійснення впливу на якість підготовки спеціалістів, відповідного вимогам виробництва шляхом участі в навчально-науковій та управлінській діяльності навчального закладу відповідно до передового міжнародного досвіду з позицій кінцевого споживача та інвестора, створення і вдосконалення професійних освітніх стандартів, навчальних планів і програм, підготовці висококваліфікованих кадрів з урахуванням потреб ринку праці, створення та розвитку на базі навчальних закладів освітньо-виробничо-технологічної інфраструктури для забезпечення інноваційної діяльності виробничих компаній, залучення студентів та професорсько-викладацького складу до виконання в процесі навчання науково-дослідних робіт і до підготовки проектів з вирішення проблем конкретного бізнесу;

освітнім установам – можливості отримання додаткових джерел фінансування процесу розвитку матеріально-технічної бази, підвищення фінансової забезпеченості наукових досліджень викладачів і студентів (додаткове фінансування наукових розробок і доведення їх до комерційного рівня з патентуванням і закріпленням авторських прав), формування нової моделі інтегрованого утворення комплексу (якісний менеджмент, нова інфраструктура, технології та напрямки підготовки викладачів і студентів, інноваційні освітні програми), апробації сучасних моделей навчально-наукової, виробничої та інституційної інтеграції, розвитку конкурентоспроможності ринку освітніх послуг.

Для функціонування державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти необхідна наявність потужного державного сектору здатного адаптуватися до нової ролі і набувати нової компетенції. Зокрема, державно-приватне партнерство потребує менеджерів як фахівців не тільки у створенні партнерств та управлінні ними, але й як фахівців, які володіють навичками ведення переговорів, управління контрактами та аналізу ризиків. Дійсно, передача приватному сектору права надавати державні послуги передбачає

---

⁷ Див. частину другу статті 3 Закону України «Про вищу освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/print1478084074903258>

збільшення, а не зменшення, як може здатися, відповідальності державних органів влади та органів місцевого самоврядування. Загалом, досвід і ключові навички в сфері державно-приватного партнерства підкреслюють важливість інститутів і знань в сфері державно-приватного партнерства, а також вирішальну роль постановки і реалізації цілей щодо поліпшення управління розвитком державно-приватного партнерства [2, с. 9].

Практична реалізація державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти має здійснюватися з дотриманням таких шести основних принципів [2, с. 13-14]: (1) участі (participation): коли залучені всі зацікавлені сторони; (2) правила «хорошого тону» (decency): коли створення і контроль за виконанням правил здійснюються без заподіяння шкоди або не викликаючи невдоволення з боку населення; (3) прозорості (transparency): як ясність і відкритість процесу прийняття рішень; (4) підзвітності (accountability): як відповідальність політичних діячів перед суспільством за сказане чи зроблене; (5) справедливості (fairness): коли вимога дотримуватися правил поширюється рівною мірою на всіх членів суспільства; (6) ефективності (efficiency): як використання обмежених людських і фінансових ресурсів без втрат, відстрочок або псування, або без заподіяння шкоди майбутнім поколінням.

Важливим чинником зміцнення потенціалу державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти є формування відповідного ринку, коли [2, с. 25] створювані підрозділи державно-приватного партнерства встановлюють плідний діалог з усіма «гравцями» на ринку. Ця робота часто починається з простого узгодження технічних деталей формування державно-приватного партнерства і надання приватному сектору належної інформації. Діяльність підрозділів державно-приватного партнерства важлива для обміну інформацією та доведення до відомостей колег і представників центральних органів виконавчої влади інформації про існуючої на ринку ситуації і діючих компаній, про їхню реакцію на проведені державою заходи та рішення, а також про можливості приватного сектора.

Крім того, до компетенції підрозділів державно-приватного партнерства може входити організація регулярних тематичних семінарів для незалежних експертів в області правових, технічних і фінансових відносин у сфері вищої освіти. Роль експертів в процесі створення державно-приватного партнерства значна. Вони організують діалог між державними і приватними структурами в відповідно до державної політики, нормативними вимогами та методичними документами. Вони також можуть надавати підрозділам державно-приватного партнерства неформальну підтримку. Для поширення інформації підрозділи державно-приватного партнерства можуть запрошуватися для виступу на різних заходах, організованих приватним сектором. Підрозділи державно-приватного партнерства також можуть запрошувати основних учасників ринку державно-приватного партнерства на неформальні зустрічі в рамках дискусій з обговорення стратегій і планів реалізації проектів державно-приватного партнерства.

Розвиток національних програм підготовки кадрів у сфері державно-приватного партнерства також сприяє розвитку державно-приватного

партнерства. В рамках роботи підрозділів державно-приватного партнерства повинні реалізовуватися програми по підготовці державних службовців з метою вдосконалення їх професійних знань і навичок для цілей державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти. З цієї точки зору, національна програма підготовки державних службовців може виявитися найбільш ефективною. З іншого боку, програма повинна враховувати місцеву специфіку. Національні програми підготовки державних і муніципальних службовців можуть бути найбільш успішними в контексті використання підходу поступового збільшення масштабів такої роботи, за умови створення своїх норм і слідування міжнародним стандартам, постійного пошуку нового досвіду в області державно-приватного партнерства, залучення викладачів, що спеціалізуються на регіональних (локальних) аспектах, а також залучення слухачів в програми і в процеси розробки проектів.

Список використаної літератури

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 червня 2009 р. № 680 «Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи». Офіційний вісник України, 2009 р., № 47, ст. 1593. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/680-2009-%D1%80>.
2. United Nations Economic Commission for Europe. Guidebook on Promoting Good Governance in Public-Private Partnerships. New York and Geneva, 2008. 91 P.// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/ceci/publications/ppp.pdf>
3. Урзунов Ф. В. Удосконалення інструментарію реалізації державно-приватного партнерства в Україні. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління. 2015. 381 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://virtuni.education.zp.ua/info_cpu/sites/default/files/diss_Yzynov.pdf

Khymenko O.A.

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIPS IN HIGHER EDUCATION IN THE COORDINATES OF THE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL INNOVATION SYSTEM

Abstract. The main aspects of the involvement of the public-private partnership mechanism in the field of higher education are considered, taking into account its role in ensuring the development of the national innovation system and the ownership of a significant part of business entities that carry out innovation activities to the private sector of the economy.

Key words: national innovation system, higher education, public-private partnership, training of civil servants.